

BIBSYS - framtidig organisering og oppgaver

Uttalelse fra Katalogmatrisen ved Universitetsbiblioteket i Trondheim

Vi vil kommentere enkelte punkter, og særlig de som angår vårt eget hovedarbeidsfelt – katalogisering.

2.2 Nye utfordringer for bibliotekene.

BIBSYS blir ofte "beskyldt" for å være brukerstyrt; kravspesifikasjonene er i stor grad laget av bibliotekarer og endringer foreslås av bibliotekene. Særlig de store bibliotekene har følt eierskap til systemene. Samtidig vil vi påstå at endringene bibliotekene har foreslått har vært med tanke på å effektivisere tjenestene våre mot brukere, enten det skyldes innføring av nye medier eller andre behov for tjenesteutvikling. De siste 10-15 årene har bibliotekene gjennomgått store endringer, og de ansatte har vist stor fleksibilitet og endringsvillighet.

I utredningen på s. 12 står det at "en kostnadseffektiv bibliotekdrift tilrettelegges slik at ressursene i størst mulig grad går til mediekjøp og utviklingen i tjenestetilbud rettet mot brukerne" samtidig som "kompetansen i biblioteket og personalet må være rettet inn mot undervisning og forskning, med dreining fra drift og rutiner til utviklingsoppgaver". På vårt område merker vi det slik: Det kommer krav om å bruke mindre tid på katalogisering, samtidig som kravene til postene økes. Ønske om økt søkbarhet må nødvendigvis bety at informasjonen som ønskes søkbar må legges inn! Det er ikke snakk om effektivisering av katalogisering uten at det går ut over kvaliteten og søkbarheten på postene. Dette er et paradoks vi til stadighet må påpeke.

En annen virkning av effektivisering samtidig med økte mediekjøp har vært sterkt press på Innkjøp og Katalog samtidig som antall ansatte går ned. Denne utviklingen kan ikke fortsette i det uendelige!

Overgang til elektroniske medier har ikke gjort behovet for registrering/katalogisering mindre - foreløpig.

Dessuten ser vi ikke at en overgang til elektroniske medier i like stor grad vil gjelde for alle. Det vil fortsatt være fag som har behov for store trykte samlinger, og der nettopp trykte samlinger vil telle som et konkurransefortrinn – ikke de elektroniske! Bruken av trykte samlinger har heller ikke alltid hatt den spådde nedgangen, snarere tvert imot i enkelte fag.

4. Evaluering av BIBSYS.

Vi vil gjerne kommentere de tre hovedutfordringene (modernisering, integrasjon mot andre systemer og organisering og styring).

Modernisering av systemene er helt nødvendig. Samtidig ønsker vi å be om at et nytt biblioteksystem må ta hensyn til alle dagens bibliotekfaglige funksjoner innenfor alle de tjenestene vi bruker BIBSYS til i dag. Kjøp av eksterne systemer må ikke forringe dagens enestående integrerte system – et system svært mange misunner oss!

Det er viktig med en grundig vurdering av konsekvensene et nytt system medfører, og det er viktig at man ikke bare tenker på de kortvarige økonomiske konsekvensene, men også vurderer belastning for brukerne av systemer. Det står ikke i rapporten når og av hvem en beslutning om å utvikle/bytte system skal tas - før eller etter ny organisering. Brukermiljøene er til dels utålmodige med dagens system, men dette spørsmålet er for viktig til å avgjøre uten en grundig vurdering. Vurderingen bør utføres av en uavhengig instans, og resultere i en

offentlig rapport, som legges til grunn i beslutningstakingen. Rapporten må gjennom grundig høring i de berørte institusjonene.

Spørsmålet om ny organisering er viktig for utvikling/valg av nytt system. Med departementer som eier (og styrer), kan man tenke seg at økonomiske konsekvenser veier tyngre enn de praktiske når valget skal tas. Følelsen av avstand til beslutningstakerne vil også kunne føles lang for bibliotekene som til nå har følt BIBSYS som en "slektning" som er relativt nær, lett tilgjengelig, stort sett snakker samme språk, og er praktisk å forholde seg til.

5. Endringer.

Utvalget anbefaler aksjeselskap som organisasjonsform for BIBSYS, med UFD som eier. Styret skal "profesjonaliseres" og bestå av folk med "bred kompetanse og erfaring" framfor representativitet (s. 28 og s. 37). Hvilken kompetanse og erfaring? Vi vil peke på BIBSYS er en organisasjon for kommunikasjon. Det er viktig at styret kan kommunisere med både eierne, BIBSYS-ansatte og bibliotekene i BIBSYS. Rapporten skisserer bl.a. en styrekonstellasjon der de store bibliotekene vil få stor innflytelse. De små bibliotekene – langt de fleste i antall om ikke i ansatte – bør også ha et talerør.

På s. 25 står det at BIBSYS i dag er et viktig strategisk verktøy for bibliotekene og bør ha som mål å bli det viktigste. Bibliotekene ligger under universitetene og høgskolene, som er statlige forvaltningsorganer. Kan et "strategisk verktøy for bibliotekene" ha en helt annen selskapsform? Her aner vi en kilde til konflikt om nettopp de strategiske posisjoneringene, fordi de to eier- og styringsformene ikke nødvendigvis vil ha de samme økonomiske målene. Et BIBSYS-aksjeselskap vil nok kunne ta opp lån, men vil bibliotekene kunne sikre at lånet tas opp til beste for bibliotekene? Rapporten sier ingenting om hvilke økonomiske konsekvensene et låneoptak kan få.

Dagens Råd foreslås avvirket, samt referansegruppene.

Referansegruppene har alltid vært bibliotekenes formelle bibliotekfaglige kommunikasjonskanal med BIBSYS, og vi vil særlig trekke fram Referansegruppe Samlinger (tidligere Katalog og Emne). Referansegruppe Samlinger har hatt en langt videre rolle enn å "reflektere bibliotekenes prioriteringer og strategiske behov" (s. 28). Referansegruppen fungerer som "saksbehandler" for katalogtekniske spørsmål og spørsmål rundt katalogiseringsregelverket (som er internasjonalt).

I rapporten, øverst på side 36 står det: "den nasjonale katalogen i BIBSYS gjør BIBSYS til et unikt produkt og må kunne defineres som en nasjonal infrastruktur for høyere utdanning og forskning". Det poengteres også i rapporten at "katalogen er det grunnleggende elementet i BIBSYS-systemet, både til biblioteksinterne funksjoner og som redskap for brukerne" (s. 27). Katalogen må både følge internasjonalt regelverk og være konsistent og pålitelig hvis de interne bibliotekfunksjonene skal kunne fungere effektivt og brukernes redskap skal være formålstjenlig. Med de store datamengdene som katalogen rommer (nærmere 4 mill poster og 11 mill eksemplarer) er dette helt avgjørende. Vi har en god og relativt konsistent katalog i dag, og denne standarden har vi greid å holde fordi vi har hatt en felles instans som har tatt standpunkt i kompliserte registreringssaker, bruk av regelverk og standarder, og fulgt med i internasjonal utvikling.

Bortfall av et forum for katalogsaker kan føre til at spørsmål rundt regelverk og katalogproblematikk forblir uløst, praksis endres, som igjen medfører at katalogen blir mindre pålitelig og postene får dårligere kvalitet.

Det vil være behov for noe mer permanent enn de foreslåtte prosjektgruppene for enkelte innsatsområder.

I det daglige fungerer svartjenesten Katvakt som en hjelpesentral for praktiske katalogspørsmål fra bibliotekene. Men for "de store linjene", for tilrettelegging av nye regler og retningslinjer, for katalogfaglige diskusjoner og katalogtekniske endringer vil det fortsatt være behov for et mer permanent forum tilsvarende referansegruppen. Deltakelse i referansegruppen bidrar dessuten til nettverksbygging, faglig kompetanseheving og til et nasjonalt katalogiseringsmiljø for bibliotekarer i både store og små bibliotek.

Det vil de neste årene også skje store revideringer i det internasjonale, felles katalogiseringsregelverket (AACR), ikke bare for å dekke behandlingen av nye elektroniske utgivelsesformer. Det er viktig at denne utviklingen i katalogiseringspraksis gjenspeiles i BIBSYS-praksis.

Det kan ikke forventes at Den Norske katalogkomite (nasjonalt organ) skal kunne fungere som en BIBSYS-gruppe.

BIBSYS' rolle i forhold til Nasjonalbiblioteket bør utredes nærmere.

6. Framtidig organisasjonsform.

Vi er glad for at rapporten på s. 36 presiserer at bibliotekdatabasen og basistjenester rundt dette produktet må kunne defineres som et produkt som ikke skal kommersialiseres. Hvem eier egentlig databasen og postene i den? Kan "noen" gjøre profitt på vårt årelange arbeid? (Jfr. elvene våre...)

Når det gjelder valg av ny organisasjonsmodell, savner vi en videre, uavhengig organisasjonsfaglig vurdering av de foreslåtte organisasjonsformene og konsekvensene for valg av det ene framfor det andre.

Ellers vil vi henviser til kommentarene under punkt 4.

Avslutningsvis føles det viktig for oss å framheve at vi ønsker at framtidens BIBSYS kan holde på og videreutvikle sin unike kompetanse - i samarbeid med bibliotekene. Bibliotekene er avhengige av BIBSYS og BIBSYS er avhengige av bibliotekene!

For Katalogmatrisen, Universitetsbiblioteket i Trondheim
v/Linda Østbye
Dragvoll, 10. mars 2005